

- 30 Quibus, & contra quos datur actio pro socio, & quæ requirantur. Remissive.
 31 Actio pro socio datur heredi contra heredem.
 32 Quomodo formetur libellus in actione pro socio. Remissive, &c.

CAPUT VLTIMUM.

De Actione, quæ in cau. Societ. comp.

HActenus clariùs, & breuiùs, quàm potui materiam Societatum tractavi; Hunc de actione, quæ pro illis competit, consequens est, vt videam.

- 1 Duas itaq; in hoc ultimo capite regulas constituo. Prima est dari actionem pro socio non solum vt ratio administrationis reddatur, & communicanda communicentur, l. i. ff. pro socio, verum etiam ad impensas in re communi per socium factas; ad fructus quos alter ex re communi solus percepit; ad ea quæ à socijs in pactum fuerunt deducta; & in summa ad præstandum quicquid dolo vel culpa socij admissum fuit. Hanc regulam probat *Ang. Aret. inst. de act. §. sequens. vers. sequitur. in tex. num. 11. & Oinot. inst. de act. §. quædam actiones. de act. comm. diuid. vers. ad quid hæc actio datur. num. 11.* quæ licet dicta sint in materia actionis communi diuidendo, possunt tamen extendi ad actionem pro socio: in his enim quæ ex societate dependent, simul concurrunt hæc duæ actiones communi diuidendo, & pro socio. *Oinot. loc. cit. num. 7. & nu. 8.* vbi has duas actiones conuenire quo ad personales præstationes, sumptus, & fructus ab vtraq; parte factos, & perceptos testatur.
- 2 Amplia primo regulam procedere etiam inter locatorem, & conductorem; Nam inter istos, ex eo quod societas potiùs dicitur, quàm locatio si fundus ad partem fructuum detur, *Bart. in l. si merces, §. vis maior. ff. locat. num. 3.* competit etiam actio pro socio, non autem actio ex locato, & conducto. *id. Bart. in d. l. si merces. d. §. Vis maior. num. 9.* vbi etiam voluit quod in libello contra colonum partiarium narrari debeat eum esse socium, & è conuerso in actione contra Dominum.

Contra hanc primam ampliationem, & Bartoli Doctrinam facere videntur, quæ tradit idemmet *Bart. in l. si apes, §. 1. ff. de fur. & Bal. in l. certi. in 3. quest. C. locati*, vbi tenet aperte quod inter locatorem, & conductorem agatur præscriptis verbis. Sed dicendù est *Bart. in d. l. si merces*, loqui de Colono partiaro qui socius dicitur *Bal. verò in d. l. certi, & Bart. in d. l. si apes*, intelligere de Colono qui nummis colit, vnde mirum non est si contra illum determinatur competere actionem pro socio, contra verò istum, aliam quæ præscriptis verbis dicitur. Ex quibus colligitur (pro ut *Bartolus in d. l. si merces docet*) Dominum in libello contra colonum qui nummis colit debere necessariò narrare eum esse conductorem, sicut

è con-

è conuersò in actione contra Dominum, quod non fit inter colonum partiarum & Dominum per ea quæ supra dixi. n. 4. secund. eundem *Bart.*

- 6 Amplia secundo eandem regulam procedere non solum in actione pro socio directa, vt quando contrahitur ad vsum comodiorem, & vberiore quæstum, ad tradita per *Spec. part. 4. tit. de iud. §. 2. nu. 10.* sed etiam in actione pro socio vtili, vt puta quando non contrahitur societas ad comodiorem vsum, & quæstum vberiore, prout euenit inter scolares in simul habitantes. *Specul. par. 4. §. 2. tit. de iud. num. 11. per l. perceptionem. ff. de his qui deie. vel eff. siue* quando cum Procuratore meo contracta fuit societas, nam his casibus vtilis actio competit. *l. iulianus, §. si procurator. ff. de act. emp. secundum Az. in summa, C. eod. circa finem.*

- 7 Limita tamen primo regulam non procedere quando socius de re communi, nomine suo contraxit; Tunc enim quia videtur à societate recessisse, actio pro socio non competit. *Bertach. in suo reper. par. 1. litera A, ver. actio pro socio. vers. 2. vbi citat tex. in l. verum, §. fin. cum gl. 1. & l. seq. ff. pro soc. & dicit ita habuisse de facto in Ciuitate Firmana, in causa ardua inter illos de Seruigliano.*

- 8 Limita secundo regulam non procedere quando proposita fuit actio communi diuidendo; Nam tunc quia ambæ sunt rei persecutoriæ, l. pro socio. in fin. ff. pro socio. per hanc tollitur actio pro socio. *Oinot. inst. de act. §. quædam actiones. de act. comm. diuid. num. 7. & 8. vers. Ad quid hæc act. & Spec. tit. de act. vers. item reperitur.* vbi actiones quando plures competunt, & vna eligitur, aliæ tolluntur; Et *Specul. tit. de teste. §. satis vtiliter.* vbi actiones plures ex eodem facto si competant, & vna sit intentata, altera excluditur.

- 9 Contra hanc secundam limitationem facit *tex. in l. si actum; & ibi Bart. ff. pro socio.* vbi actio pro socio per actionem communi diuidendo prius motam non tollitur. Cogita.

- 10 Limita tertio regulam (& hæc limitatio venit illatiuè ex præcedenti) non procedere quando pro damno dato in societate, proposita fuit actio legis Aquiliæ; vel quando pro re communi per alterum ex socijs dolo contractata, fuit proposita actio furti ad pænam dupli, vel quadrupli (pro ut fieri potest, Tum si socius per fallaciam, dolo malo amouit, vel rem communem celandi animo contractauit. *Azor. Inst. moral. lib. 9. par. 3. cap. 5. in fin. per l. rei communis, ff. pro soc.* Tum etiam si socius re communi vtitur ad alium vsum quam destinatum, & socio aufert comoditatem vtendi parte sua, his enim casibus socius furtum facere dicitur, si dolo tamen hoc facit. *Bart. in l. si socius, ff. de fur. not. in l. merito, & l. sabinus, ff. com. diuid. & in d. l. rei communis, ff. pro socio.*) Tunc inquam quod vna actio ex his proposita, actionem pro socio tollat, & è contra, voluit *Pet. de Vbal. de duob. frat. par. 15. circ. med.* vbi tamen restringit hoc in actione furti, quæ ad pænam datur.

K 2 Limita

Limita quarto regulam non procedere si agatur ut socius conuentus
 14 totum debitum in solidum soluat, sed procedere tantummodo ut socius
 soluat secundum quod solvere potest, ita ut tantum in condemnatione
 de bonis relinquatur, quantum ei sufficere potest pro victu secundum
 eius qualitatem. *tex. est in l. verum, ff. pro socio, vbi gl. in verb. fraternitatis
 assignat rationem, & Guliel. Mayn. in l. in omnibus causis, ff. de reg. iur. nu. 12.
 & Oinot. in st. lib. 3. de fideiusor. S. si plures, num. 20. & Munnoz. de ratioci-
 nijs, cap. 25. n. 11. & seq. & Bart. in d. l. verum, in prin. in primo no. ff. pro so-
 cio; & Bal. in rubr. C. eo. tit. in fi. vbi ex eo quod socius beneficium habet
 15 ut non teneatur socio, nisi quatenus facere potest, voluerunt nec conse-
 quenter illum posse carcerari.*

Extende hanc quartam limitationem procedere etiam in colono
 16 partiario conuento a Domino; cum enim ipse dicatur socius Domini
*Bart. in l. si merces, S. vis maior, ff. locat. non poterit ab eo exigi ultra quam
 facere possit, id est deducto ne egeat. Ita Franc. Crem. nu. 155. incip. tu
 scis, quod socius. & Raph. Fulg. in d. l. si merces, S. vis maior, ff. locat. vbi Colo-
 nus partiarius non tenetur ultra quam facere potest, secus autem Colo-
 nus qui nummis colit. Barth. Cep. in fin. vers. 135.*

Extende secundo eandem quartam limitationem procedere etiam
 17 in particulari socio; Is enim nec poterit a socio conueniri nisi dedu-
 cto ne egeat. *Guliel. Mayn. in d. l. in omnibus causis numero tertio, ff. de
 regul. iur.*

Extende tertio supradictam quartam limitationem procedere etiam
 18 in fratribus. *Surd. de Alimen. omnino videndus. q. 78. fol. 71. quem refert &
 sequitur Munnoz. loco citat. & Guliel. Mayn. in d. l. in omnibus causis, num. 24.
 ff. de reg. iur. vbi disputat hanc questionem, & relatis hinc inde contra-
 rijs opinionibus, tandem num. 25. concludit quod frater non debeat
 conueniri in solidum ad totum debitum, sed tantummodo in quantum
 facere potest, & deducto ne egeat.*

Extende quarto eandem quartam limitationem procedere etiam in
 19 casu, quo per socium & alios renunciatum esset expressè tali beneficio
 Nam non obstante tali renunciatione conueniri non poterit nisi in
 quantum facere potest. *Ita Munnoz. loco cit. post Iac. Barr. in tract. de re-
 nunc. cap. 10. vol. 12. Verum in hac extensione dissentit aperte Pet. de
 Vbal. de duob. frat. par. vlt. vbi relatis hinc inde contrarijs concludit,
 posse hoc casu socium in solidum ad totum debitum conueniri. Huic
 Pet. de Vbal. opinioni de facili, me subscriberem, nam si quilibet favori
 pro se introducto renunciare potest, & sibi prauidicare, Spec. de recusat.
 S. si vers. item numquid. & Bal. in l. pacta nouissima. in fi. C. de pact. nescio
 videre cur in supradicto casu socij sibi prauidicare non possint.*

Sublimita tamen praedictam quartam limitationem, secundum eundem.
 20 *Munnoz. de ratiocin. loco cit. num. 13. cum seqq. Primò quando socius alias
 bona*

bona pro suo victu necessaria haberet: secundo quando iuramento pro-
 misisset integra reliqua socijs se soluturum: Tertio quando socius habe-
 ret officium vel artificium, ex quo laborando se alere posset: Et quar-
 to quando socius dolo fecisset, quò minus reliqua integra socijs solvere
 posset; His enim quatuor casibus posse conueniri in solidum socium ad
 totum debitum tenet id. *Munnoz. videatur omnino quia rationes in om-
 nibus ponit, pulchra iura, & plurimorum DD. auctoritates. Videatur
 etiam Guliel. Mayn. in d. l. in omnibus, num. 14. de reg. iur. vbi dicit socium
 habentem artem de qua viuere possit, non gaudere privilegio ne con-
 ueniat ultra quam facere potest.*

Sublimita insuper quando socius mendax in hoc fuisse repertus; Nã
 21 licet regulariter in solidum non possit conueniri, ut dixi in quarta limi-
 tatione, num. 14. Tamen bene poterit propter mendacium ipsius, *Oinot.
 in st. lib. 3. titulo de fideius. S. si plures, num. 20. in add. litera C, vbi allegat
 tex. in l. si vnus, ff. pro soc. Et hæc de prima regula.*

Secunda regula, quam in hoc ultimo capite constituendam dixi, est
 22 quod inter socios competit actio pro socio, finita tantum societate, *tex.
 est in l. actione, ff. pro soc. & in l. tam diu, vbi Bal. C. pro soc. & l. 1. C. vt act. ab
 hered. & cont. hered. & alijs ll. per Specul. adduct. lib. 4. titulo de iud. S. 2. nu.
 14. & Alex. in d. l. actione, Ang. & Bal. in l. 1. C. de an. excep. & gl. in l. secur.
 C. de act. & obl. Durat enim Societas in lucro, ita ut illud non possit diui-
 di, donec duret Societas in capitali, *Bar. in l. si. vers. ultimo not. C. de frum.
 vrb. const. lib. 11.**

Limita tamen hanc secundam regulam, competere quidem actio-
 23 nem pro socio finita Societate quando agitur, ut communia diuidan-
 tur, & ut rationes reddantur, non verò quando agitur ad societatem
 contractam adimplendam, & perficiendam; Nam hoc casu datur actio
 pro socio, etiam non finita societate, *licet cum duobus in prin. S. papinianus,
 cum simill. ff. pro socio, & Oinot. S. quaedam actiones, in st. de act. vers. de act.
 com. diuid. num. 8. & Pet. de Vbal. par. 15. circa princip. de duob. frat. & vi-
 detur voluisse Specul. par. 4. de iud. S. 2. num. 4. in fin. & tradit. Ang. Aret.
 in st. de societ. S. socius, num. 2. & not. glos. in l. tam diu, C. pro soc. & id. Ang.
 Aret. repetit hoc in st. de act. S. sequens, num. 8. & num. 11. vbi ad societa-
 tem adimplendam, & perficiendam, ut scilicet fiat cessio nominum, &
 collectio rerum in communi secundum conventionem sociorum, sta-
 tim in ita societate nasci actionem dicit, per tex. in l. 3. in pri. ff. pro soc.*

Limita secundo eandem secundam regulam non procedere quando
 24 agitur ad interesse, ut si intempestiuè renunciatum fuerit per socium so-
 cietati; Tunc enim ante finitum tempus societatis intentari potest
 actio pro socio, *Oinot. in loco praecitato.*

Limita tertio secundam regulam non procedere quando socius vult
 25 agere contra socium ne faciat in re communi illud cuius gratia non est
 contra-

contracta societas; Hoc enim casu actio pro socio competit, etiam non finita societate, *l. si fundus ff. pro socio.*

Limita 4. nec itidem procedere secundam regulam quando alter sociorum uti euellet re communi, & alter negaret; Nam datur actio pro socio etiam non finita societate, ut patiatur socium re communi uti. *cum duobus S. item mela. ff. pro soc. & per illum tex. Pet. de Vbal. de duob. frat. par. 15. circ. med.*

Limita quinto secundam regulam quando socius alium socium de dolo, fraude, vel culpa commissa vult conuenire; Nam tunc durante societate nascitur actio pro socio, *Angel. Aret. inst. de act. S. sequens, nu. 10. & id. Aret. inst. de societ. S. socius, num. 2.* ubi subiungit posse socium pro hoc actu singulari actionem intentare quandocumque ei expedierit, non eo quidem animo, ut distrahatur societas, sed solum animo calculandi, ut videatur quomodo negotietur, an pecunia stet otiosa, & an perdat, vel lucretur.

Limita 6. non procedere regulam quando agere contra socium intendit socius ad personales praestaciones, ut ad impensas, fructus, & caetera damna, verbi gratia quando repetere vult a consocio, vel expensas in re communi factas, vel partem fructus, quos ille consumpsit; Nam tunc agi potest etiam societate durante, Ita egregie *Ang. Aret. inst. de act. S. sequens, vers. sequitur in tex. n. 9. & 10.*

Limita ultimo regulam in quacumque societatis necessitate; Tunc enim actionem pro socio posse durante societate intentare, *est gl. & Bal. in d. l. tamdiu, C. pro socio.*

Hic pro complemento operis pertractare mihi necesse esset quibus, & contra quos detur haec actio, quae ad hanc requirantur, & quomodo formetur libellus: Verum quoniam ista colligi ad sufficientiam poterunt ex *Omor. loc. praeit. & ex Spec. de iudic. S. 2. & de act. seu pet. S. verum, circa med. & de arbit. S. differt autem, vers. quid si sit,* ubi hanc actionem dari etiam haeredi contra haereditatem voluit: Et ex *Ang. Aret. inst. de societ. S. socius num. 1.* ubi an etiam in hoc iudicio possit iurentari actio contra-ria docet; & ex eod. *Ang. in S. sequens, inst. de act. post num. 11.* ubi secundum emergentiam, & diversitatem casuum tradit modos in hac actione formandi libelles, docetque quale in vnoquoque casu debeat esse medium concludendi, & qualis narratio. Ego ad tantos viros te remittere volui, spe non modica fretus te ex illorum dictis maximam esse percepturum satisfactionem, &c.

APOLOGIA

HN Benigne Lector, Opusculum quod Deo Opt. Max. Beatissimaq; Virgine Maria, ac Beatis Caprasio, & Iacobo adiuuantibus, ex grauissimis Doctoribus concinnaui.

Ne mireris si tam rude ac inelegans in hunc mundi Theatrum prodire ausus fui: Nam ab ipso temporis articulo, quo tali me accinxi labori, licet plurimum otij mihi concesserit Illustrissimus Dominus Opicius Malaspina Marchio Licciana, apud quem tunc temporis eram causarum Auditor, adeoq; erga me gratiofus in caeteris etiam extiterit, ut non solum summam in illum animi mei propensionem, singularemq; obseruantiam numquam interituram excitauerit, verum etiam me sua humanitate adstrinxerit, eundemmet semper praedicare, generis nobilitate insignem; iustitiae, legumq; vindicem, & tutorem; virtute, sapientia, probitate, animiq; integritate praeditum; In pauperes pientissimum; & in subditos adeo clementem, ut magis ab eis amari quam metui studeat, & si interdum seueritate opus est, paterna quidem vtatur non tyrannica; Tamen necesse potius mihi fuit Satyricarum nonnullorum linguarum gladios acutissimos compefcere, quam otio mihi tam benigne ab eodem Illustrissimo Domino concesso, frui, animiq; quiete authores reuoluere, ac intrinsecus ponderare. Experiebar enim in dies, quod illa Regione, nonnulli sub laudis specie,

nonnulli sub tegmine zeli, nonnulli sub miserationis colore, & nonnulli modis, ac verbis expressis, ita de hoc, & de illo loqui audebant, vt aliorum honori labem inferre, adspargere maculas, tenebras offundere, & multis pręuijs falsitatibus à Dominorum gratia ipsorum deditissimos declinare curarent. Experiebar itidem, quod illorum pleriq; internas aliorum cogitationes perscrutari studentes, ac nutus, verba, & gestus diligenter obseruantes, aliorumq; actiones hoc vel simili modo censurantes, omne bonum in malum interpretabantur, illorum quę pulcra erant criminoso nomine inquinabāt, honestarum rerum splendorem maculabant, quę pleno ore erant laudanda accusabant, omniaq; vt dixi peruersè interpretando in pessimam partem accipiebant, & si vt palàm detrahebant assequi non poterant, tantam alijs tacitè suspicionem mouebant, vt vitium omne inesse à quo culpa omnis aberrat, facilè plerique suspicarentur. Horum quidem in causa, duę (vt opinor) fuerunt proborum virorum perditissimæ hostes, inuidia (inquam) & ambitio; in quarum fomentis ad eò delabuntur ille gentes, vt eò veniunt insanix vt vanis & futilibus argumentis se omnium optimosextimantes, optimiq; ab alijs haberi volentes, vel alios contemnunt, ac minoris quàm decet extimant, si quos sibi impares esse iudicant, vel è contra alijs inuident, si quos vel sibi pares, vel se superiores vident. Absit à me quod conquerar ego de falsis eorum erga me detractionibus: volui enim potius dum ibi commorabar, tum patientia armatus illis per annum

num resistere, vt talem perditorum hominum impetum & improbitatem possem virtute infringere, tum dein priusquàm de aliqua vltione cogitare, iuxta Evangelium Math. cap. 10. morsus hosce præuio discessu ab illa regione euitare, vt tandem aliquando animo tranquillissimo, ac omni angore libero viuerem. Ita igitur exequutus fui. Spem tamen retinui, gentes huiusmodi quę signum in fronte tenent vitiosæ suæ naturæ, & pro infamibus ab omnibus cognoscuntur, vel ab Omnipotenti Deo futuros rigorosè castigandos, vel tam iniquè num de hoc, tum de illo prædicando; nil aliud demum effecturos, quam suo proprio afflatu puluerem extollere, & in suosmetipsos oculos conuertere. Sed de his hætenus. Hæc fuit vna ex causis (Carissime Lector) cur iuxta mentem meam, tuam satisfactionem forsan assecutus non fui.

At si dicas, tale opusculum nequaquam in lucem proferendum esse, nisi saltem sæpè ac sæpius esset reuisum, summa industria correctum, & in quantum ingenij acies se extendat ad vltimam perfectionem redactum: Respondeo quod hoc optimè procederet, si nostrorum annorum cursus, magis quàm ab omnipotenti Deo humanis corporibus fuerit præscriptum, protraheretur, vel quãdo pro certo haberemus, quod hoc per breue tempus ab infinitis accidentibus, fortunæq; ac casus perturbationibus, nec non à varijs infirmitatibus, & angustijs nobis minimè interrumperetur, prout equidem mihi peculiariter Venetijs accidit præteritis mensibus, vbi dum de huius opusculi correctione, &

ne, & perfectione cogitabam, præter longas, periculosasq; infirmitates, in quibus pluriès incidi, adeò mihi Pestis periculum imminebat, vt ab omnibus, ac præsertim à Peritissimis in Medicina fuerim secundò & tertio pro mortuo habitus. En igitur (benignissime Lector) alia causa, quæ vna cum Dominorum meorum, quibus obedire in omnibus teneor, iussu ac conatu, præbuit mihi ansam, cur hanc primam tantummodo adumbrationem, siue Archetypum sic imperfectum edere auderem; mihi nihil displicens, immò desiderans omnium correctionibus, ac censuris illam subijcere, contentus eas audiendi, ac hilariter in eas incumbendi, dummodò non ab ignorantia vel malevolentia, sed à sana Doctrina & iudicio, à caritate, & humanitate essent associatæ; sperans tales ingenuos spiritus huic meo labori non mediocri beneficium esse allaturos, dum præuijs eorum obseruationibus, ab ipsis valdè facilius ac breuius quàm ipse solus sitè fecissem, correctæ atq; limatæ remanent hæc adumbratio.

De erroribus demum qui forsitan in Typis præter opinionem & desiderium sunt elapsi, spero fore apud te exusatione dignum; nam præter errandi impossibilitatem quam secum fert Typographia, mihi Illustrissimus & Reuerendissimus D. Paschalis de Grassis (qui propter eloquentiæ, doctrinæ ac sapientiæ singularitatem, & tamquam iurisdictionis ecclesiasticæ propugnator, ac in rebus peragendis dexteritate insignis, viuit, in suæ Patriæ splendorem, Episcopatu Clodiensi decoratus) ardua adeò negocia commissit, vt correctioni inseruire minimè potue-

tuerim. Istos igitur, sicut alios virgularum, punctorum, litterarumq; (si quæ sint) præpositarum, vel malè positarum errores, ne dedigneris tua benignitate percurrere: hilari vultu tale quale est opusculum accipias: & credas maiora (prout iam dixi) recepturum si vires, si tempus, si cætera voluntati responderint. Legas hoc interim quæso, & perlegas, nam scio tibi valdè profuturum.

F I N I S.